

Napsal Ludwig Winder

(E*forum, 20. 12. 2017)

Ještě v srpnu 1915 novinář a prozaik **Ludwig Winder** (nar. 1889, Šafov/Schaffa) zkoušel nastoupené vládě militarismu oponovat upomínkou ke starému dobrému pojmu rakušanství. „Wir waren doch immer die geschmackvollen, wohlerzogenen Österreicher (so nannten uns die Brüder im Reich bewundernd, mit leisem Spott): wollen wir nicht lieber dabei bleiben?“ (Vždyť jsme přeci vždy byli ti vkusní, dobře vychovaní Rakušané (tak nás s obdivem a náznakem ironie nazývali říšskoněmečtí bratři): nechtěli bychom raději zůstat při tom?), *ptal se* (Deutsche Zeitung Bohemia, 15. 8. 1915); cit. dle Kurt Krolop: Ludwig Winder. Sein Leben und sein Erzählerisches Frühwerk (/1967/, eds. Jörg Krappmann u. Jaromír Czmero, Olomouc, 2015, s. 54). Koncem roku 1917 již pojem rakušanství kladl jinak, se zjevnou (ironickou) nechutí k charakteristice, ustálené v pruské rozpravě. V úvahové črtě nadepsané **Oesterreicheln** (DZB 90, 1917, č. 352, 25. 12., s. 5), již zde podáváme, vyzval k jeho nové inkarnaci, ukotvenější v realitě válečného strádání.

Sváteční vydání deníku se ostatně sice na několika místech k vánočnímu kontextu vztáhlo (nejproštněji ve skice Von Schaukelpferden und Ministerfesseln. Eine Weihnachtsgeschichte /podepsáno Peter Heilstadt, tamtéž, s. 5/ a také prostřednictvím beletristické „vánoční přílohy“), dominovala mu však směs časových, palčivých (zahraničně-)politických zpráv a otázek – jednou z nejbezpečněji sledovaných oblastí bylo v této době Rusko, také s ohledem k nadějím, s nimiž k části tamějších (předrevolučních) vládních kruhů vzhlíželi někteří čelní představitelé české politické scény, odmítající nyní na půdě říšské rady loajálně podpořit Černínovo mírové vyjednávání. „Die Deutschen in Böhmen sind gewohnt, den täglichen Guerillakrieg mit der tschechischen Politik durchzuhalten und sich niemals schlafen zu legen, ohne Wachtposten ausgestellt zu haben“ (Němci v Čechách jsou zvyklí setrvávat v každodenní válce s českou politikou a nezamhouřit oka, aniž by měli někoho na stráž), konstatoval vídeňský zpravodaj (r.: Der Wahn vom tschechischen Staate, tamtéž, s. 3).

Ke „slovu“ Rakousko se Winder vrátil necelý rok poté – v půli října 1918, v čase zániku – fejetonem Abschied von Oesterreich (DZB 91, 1918, č. 283, 17. 10., s. 4 – srov. Krolop 2015, s. 56). Moment rozpadu a ztráty jako by náhle a naléhavě ozřejmoval význam a nenaplněný potenciál toho, co mizí – vzdáleno přece jen posměšné značce „oesterreicheln“, již na rakouský svět uvalili říšskoněmečtí „bratři“. „[...] Nun aber, da ein letzter Sturm das langsame Zerstörungswerk vollendet hat, befällt uns ein Herzklopfen, das wir früher nie gespürt haben, wenn es in dem Mauerwerk noch so gefährlich rieselte. In dieser Stunde wissen wir wie nie zuvor, was

uns Oesterreich gewesen ist [...]“ (Nyní ale, když poslední bouře dokonala pomalé dílo zkázy, zachvacuje nás tlukot srdce, jaký jsme nikdy dříve necítily, když se ještě zdivo tak nebezpečně sypalo. V této hodině víme jako nikdy předtím, čím pro nás Rakousko bylo), *zaznamenal Winder*.

mt

Oesterreicheln - Rakouškování

Rakouškování je slovo, které vzniklo v Prusku. Pokud se tam někdo jeví jako milý chlapík, ale právě proto není považován za úplně bystrého, řekne se o něm: rakouškuje. Je to pochvala i výtka zároveň, přičemž výtka samozřejmě převládá. Prus kouká na celek. Pokud má z člověka respekt, řekne: to je chlapík. Dokonce i o hejtmanovi z Kopníku Prusové s jistou pýchou říkají, že to byl chlapík. Rakušan je v jejich očích nanejvýš milý chlapík. Dokonce i Lueger, jehož surová průraznost jistě byla spíš pruská než rakouská, dokonce i tenhle nejzdatnější Vídeňan byl pro Prusy pouhým milým chlapíkem.

Inu, mně rozhodně nepřijde, že my Rakušané jsme takoví milí lidé. Rakouský domovník umí být nepříjemný jako žádný pruský. Rakouský rotmistr dovede být sprostý jako každý pruský. Obzvlášť teď. Pokud člověk vejde ve čtvrtém roce války do obchodu a něco chce, nenajde se nikdo, kdo by byl milým chlapíkem. Naopak: lidi jsou všude zatraceně sprostí. Pustí se do člověka, ještě než otevře pusou. Pokud někdo hodně cestuje po Rakousku a má hodně co do činění s lidmi, určitě mu už tihle lidé milí nepřipadají. Nanejvýš poměry.

Co je tedy na Rakušanech „milé“? Místo definice, která by jenom nadělala zmatek v pojmech, použiju jedno vídeňské slovo, které je příznačné pro celé Rakousko: *Ismraarecht - Kydobrý*. Přeloženo do spisovného jazyka: *Ist mir auch recht*. - To je také dobré. Nebo: *Takhle to taky půjde*. Nebo: *Není to tak důležité*. Kdo by chtěl popírat, že tato rčení, která obsahují rakouský pohled na svět, nepůsobí navýsost sympaticky. Člověk prostě nemá žádné protivníky, protože sám není protivník. Tak to alespoň většinu času bylo. Než přišla válka a člověk byl najednou přinucen vidět své protivníky, kteří samozřejmě existovali dlouho před válkou, které ale z pohodlnosti vidět nechtěl. Člověk se k nim choval podle zásady *Kydobrý*. Pro ty druhé to bylo ještě lepší. A tak vzniklo v Prusku slovo *rakouškování*.

Během tří a půl válečných let se postupně projevila nepříjemná pachutí tohoto lehoučkého, a přece tak závažného slova. Příliš dlouho se to trpělo, už dávno se to mělo zabít. Kdyby se to udělalo, bylo by teď uhlí ve všech kamnech v celém Rakousku. Lístky na chleba, lístky na mouku, lístky na tuk, lístky na cukr by se těšily velké úctě. Električka by jezdila jako za mírových časů do jedenácti v noci. Šlendrián centrálních institucí a organizací by nebyl možný. Děti by seděly v teplých školních třídách a učily se. Parlament by pracoval lépe. Brambor by bylo až až. Pivaři by nemuseli strádat

u vína. Tisíce strašlivých věcí, které derou mnohým život a všem nervy, by odpadly. Jedním slovem: milé poměry by skončily.

I teď ještě budou existovat Rakušani, kteří se budou užasle ptát: Jo, ale copak to přesto vždycky nějak nešlo? Člověk nemusí být žádný bláhovec, aby se tak ptal. Odpovídám na to: Šlo to možná u nás, u ostatních to cválalo, bouřilo, a to je ten rozdíl. Dneska záleží na tempu, které člověk v životě zvolí. Chodec se musí nechat předjet cyklistou, cyklista autem. Rakušan vždycky viděl pěkné počasí a za pěkného počasí se rádo chodí na procházku nebo vyjíždí v drožce. Konkurence se žene kolem v autě, vidí přátelsky mávajícího procházkáře a řekne: milý chlapík. Haha! Hehe! A je pryč. Zanechá za sebou oblak prachu. A tak tu člověk stojí v oblaku prachu a konkurence už se dávno činí. Má se tu říct: Kydobrý?

Nemá se, už se nesmí. To by byla sebevražda. Lidé, kteří to stále ještě říkají, zakládají klub sebevrahů. Ano ale: lze vylézt z vlastní kůže? Ach ty zamžená nevědomosti! Dávno už to přece není jen kůže, je to mozek, srdce, nos, jsou to všechny svaly, jež potřebují novou orientaci. Celé tělo, a především celá duše. Nová orientace evropského ducha se musí dotknout také nás, každého jednotlivce. Kydobrý? Nic není dobré! Okna dokořán a čerstvý vzduch dovnitř! Zde přítel a zde nepřítel. Chceme slavnostně vyhlásit, že Kydobrý je mrtvé. Našim nepřítelům uvnitř a vně říšských hranic bude připadat, že to od nás není milé, ale my už nechceme být milí: tím začneme.

Překlad Winderova textu: Petra Grycová

www.ipsl.cz